

JOHÁNEK Z NEPOMUKU

vydává Matica sv. Jana Nepomuckého

Vážení přátelé, příznivci sv. Jana Nepomuckého, milí čtenáři,

dostává se Vám dnes do rukou první číslo občasníku JOHÁNEK.

Záměrem našeho pana faráře P. Jiřího Špiříka je oslovit tímto novým způsobem všechny, kteří si váží a uctívají našeho svatého rodáka a prosí jej o přímlovu a pomoc. Tento světec je spjat s Nepomukem, a tak by se měl stát Johánek i zdrojem informací pro všechny, kteří se do Nepomuka vypraví jako poutníci a pomodlí se u jeho kolébky v poutním kostele. Již osm let v Nepomuku existuje Matica sv. Jana Nepomuckého, která se snaží o šíření úcty k našemu světcovi a obnovení Nepomuka jako významného českého poutního místa, kterým býval v minulosti. Pro snazší dostupnost bude dávat Matica obsah občasníku na své webové stránky www.msjn.cz. Na stránkách Johánka bychom rádi prezentovali i méně známé skutečnosti ze světceva života a představili Nepomuk jako místo

duben 2017

hluboké spirituality, poznamenané stopami svatého biskupa Vojtěcha i duchovním vyzarováním jednoho z nejvýznamnějších cisterciáckých klášterů v Čechách, kde se zřejmě dostalo prvního vzdělání i sv. Janovi. Po celé střední Evropě je proslulá i zázračná socha P. Marie Zelenohorské, která chránila Vídeň při tureckých útocích a jejíž nové ztvárnění ozdobí opravovaný mariánský kostel na Zelené hoře.

Dovolte mi ještě malé zamyslení na téma Johánek z Pomuku. Už podle této zdobněliny, kterou byl zřejmě nazýván, byl asi malé postavy a myslím, že i jeho povaha byla spíš tichá, smířlivá, nevybojná. Dnes by nám asi připadal jako pečlivý a možná i trochu nudný úředník, který není schopen udělat něco velkého, hrdinského. Určitě to nebyl výbojný, vždy vtípný a okouzující charismatický člověk, který strhává davy. Takových lidí, jako byl on, si dnešní společnost neváží, protože se neumějí tzv. prosadit nebo zviditelnit. Ani jeho vysoká funkce generálního vikáře pražského arcibiskupa ho zřejmě nezměnila. Proč? Asi proto, že žil svoji vírou opravdově, že následoval Krista radikálně a doslova. Ten také, ač Pán Nejvyšší, nežil v paláci a nepřizpůsobil se životu lidských vládců. Johánek se opravdu cítil jako "služebník neužitečný", jako ten, který jen plní vůli svého Pána a jeho nevěsty, Církve. A přes svoji drobnou postavu nakonec vytrval ve své službě jako hrdina i po nelidském a krutém mučení.

Král jistě cítil, že mučí člověka obdivuhodné víry, kterou se mu zlomit nepodařilo. A tak se mu chtěl pomstít alespoň po smrti. Nechal vhodit jeho tělo do řeky, aby jej voda odnesla, tedy aby lidé neměli na Johánka žádnou hmotnou památku. A jak to dopadlo?

Řízením Božím bylo tělo nalezeno, a zatímco krále Václava IV. už znají jenom čeští historici a nemnoho žáků ze školních hodin dějepisu, úcta k Johánkovi se rozšířila zcela nepochopitelným způsobem nejen po celé Evropě, ale bez nejmenšího přehánění do celého světa. Sv. Jana Nepomuckého potkáme všude a zcela po právu se dá tvrdit, že je to nejznámější a nejslavnější Čech.

Asi proto, že nikdy o slávu a věhlas neusiloval. Myslím, že to je jedna z věcí, kterou bychom si měli vzít za příklad zvláště v této době, kdy se úspěch měří hlavně mocí a penězi.

Přál bych si, aby se občasník Johánek stal jak malým průvodcem duchovním, tak i praktickým, a to nejen pro poutníky do Nepomuku, ale také všem, kteří sv. Jana Nepomuckého uctívají.

*Ing. Petr Jenčík,
předseda Matice sv. Jana Nepomuckého*

Obránce práv katolické církve a strážce duchovních tajemství

Sv. Jan Nepomucký patří mezi nejrozšířenější světce v Evropě. Těžko říci, proč právě on má tolik soch na mnoha místech Evropy i celého světa. Evropa dnes zažívá období, kdy hledá své kořeny a často se mluví o „evropských hodnotách“ - a přitom není jasné, co to znamená. Papež František hovoří o tom, že spíše než ploty máme stavět mosty. Jistě, zapomíná se však, že v nebezpečí se právě mosty hlídaly, zvedaly nebo dokonce vyhazovaly do vzduchu.

Svatý Jan se dočkal privilegia, aby hlídal naše mosty. Zastavme se na chvíli nad duchovními principy, pro které se mu dostalo této výsady.

Ochránce práv církve

Jan, jako generální vikář pražské arcidiecéze, potvrdil volbu kladrubského opata. Rozzuřil tím krále Václava, který chtěl sám dosadit za opata svého člověka. Václav IV., na rozdíl od svého otce Karla IV., nebyl tak zdatným státníkem, což koneckonců vedlo k tomu, že místo něho se stal nakonec císařem jeho bratr Zikmund. Případ kladrubského opatství a následné umučení Jana jen potvrzuje jeho zlovolný charakter.

Církev ve středověku dokázala vytvořit ostrovy svobody uprostřed feudálního světa. Vznikaly univerzity a kláštery, díky nimž se rodily budoucí principy nejen vzdělanosti, ale i základní pravidla demokratického zřízení. Dnes je čím dál více zřejmé, že pouze křesťanství, na rozdíl od jiných náboženství, ideologií či ateismu, se může stát základem demokracie a svobody. Myslím si, že je načase přestat nasazovat církvi „psí hlavu“, jako by v historii ona byla zodpovědná za to, nad čím se my občas pohoršujeme. Historie světa je historie válek a bezpráví, církev se snažila a snaží tento svět učinit přijatelnějším. Ne podle představ (zvíle) toho či onoho člověka, ale podle toho, co jí světil Ježíš Kristus. Svátý Jan nebyl, na rozdíl od některých jiných světců, žádný divotvůrce, zaslouží si však úctu, jak se heroicky postavil proti lidské zvíli.

Strážce duchovních tajemství

Historické spisy uvádějí také druhý důvod, proč Václav Jana krutě mučil. Jan byl totiž zpovědníkem a zřejmě - jako zkušený právník - i rádcem královny Žofie. Král Václav nejenže nežil mravním životem, on se chtěl královny zbavit a k tomu potřeboval nalézt

„kompro“ na královnu. Není tedy divu, že se Jan stal obětí jeho plánů. Jan však zachoval mlčení. Některé prameny dokonce uvádějí, že ve věci královny mlčel, ve věcech královny zvůle naopak mluvil. V tom se podobá sv. Janu Křtiteli a liturgické texty mše svaté ho s ním dávají do souvislosti.

Mnozí si myslí, že svět bude lepší, pokud vytvoříme dobré lidské zákony a budeme se k sobě „chovat lidsky“. Jenže to je utopie, falešná představa, neboť neodpovídá celé pravdě o člověku. Celá pravda se zjevuje až v našem vztahu k Bohu. Svátý Jan napomínal krále a zachoval mlčení o zpovědním tajemství. Vyzdobil tak jednu ze svátostí diadémem mučednické smrti. Není totiž jiné cesty k Bohu než skrze svátosti církve.

Svátý Jene Nepomucký, nauč nás stavět mosty nejen mezi lidmi, abychom byli svobodní a šťastní zde na zemi, ale také mosty k Bohu, abychom byli jednou šťastni v nebi.

*P. Jiří Špiřík,
administrátor farnosti Nepomuk*

Obměna expozice Svatojánského muzea

Ve Svatojánském muzeu v Nepomuku po celé zimní období probíhala částečná obměna expozice na podnět Biskupství českobudějovického. Po uvážlivém rozhodnutí se ředitelka muzea a administrátor farnosti shodli na začlenění antropologické stránky svatojánské problematiky do expozice muzea. Ač se jedná o zásadní téma, ve stálé expozici o něm dosud nebylo téměř nic k nalezení. Byl to právě profesor Emanuel Vlček, český antropolog, který ve 2. polovině 20. století odhalil, že se v případě ostatků sv. Jana Nepomuckého nejedná o jazyk, nýbrž o mozkovou tkáň. Tento antropolog také zjistil, že sv. Jan byl již mrtev, když vhažovali jeho tělo po mučení králem Václavem IV. do Vltavy, což znamená, že tento světec neutonul, jak se do té doby věřilo.

Za tímto účelem byla zhotovena replika lebky sv. Jana ve speciální 3D tiskárně na základě údajů, které uvádí profesor Vlček ve svých publikacích. Dále byl vytvořen nástěnný text pojednávající o této problematice a pro zájemce o podrobnější informace bude od dubna 2017, kdy započne již třetí sezóna ve Svatojánském muzeu, k zapůjčení či zakoupení speciální brožura.

*Kateřina Dobrovolná,
ředitelka Svatojánského muzea*

Jak Nepomučtí vnímali a ctili svého slavného rodáka Jana – pohled do počátků svatojánské úcty v Nepomuku a jejího rozvinutí do sklonku 17. století

P. Miroslav Herold SI

Za vlády českého krále Jana Lucemburského nebo jeho syna Karla IV., někdy ve 40. letech 14. století, v trhové vsi, později městečku Pomuku neboli Nepomuku v jihozápadních Čechách, se rychtáři Velflínovi a jeho ženě narodil syn. V místním farním kostele sv. Jakuba Většího (tehdy ještě neměl vrcholně gotické trojlodí) bylo dítě pokřtěno jménem Jan. Jeho otec byl patrně potomkem německých kolonistů, Jan proto nejspíše hovořil německy, je však doloženo, že mu nebyl cizí ani český jazyk.

Rychtářskou službu vykonával Janův otec pod dohledem mnichů cisterciáků z nedalekého kláštera, zvaného rovněž Pomuk i Nepomuk, kterému trhová ves spolu s širokým okolím patřila. (Ne)pomucký klášter byl vzhledem k řádové posloupnosti nejdůležitějším cisterciáckým klášteřem Čech, pravým centrem duchovního života, vzdělanosti a kultivace člověka i jeho životního prostředí. Zdejší mniši s nejvyšší pravděpodobností poskytovali výjimečnou službu v porovnání s jinými klášteři řádu sv. Bernarda. Nabízeli vzdělání i pro zájemce, kteří nebyli členy řádu. K nim patřil, jak se domníváme, také Velflínův syn Jan, který se do klášterní školy mohl dostat díky důvěře, kterou řeholníci nepochybně vůči jeho otci měli.

Takové ponětí o původu a prvním období života Jana či Johánka z Pomuku, jak se psával, můžeme načerpat z dobových pramenů a souvislostí. Větší podrobnosti se k jeho dětství a dospívání nedozvíme pro nepřítel následných pohrom, které případné stopy smetly. Mor v roce 1380 usmrtil větší část možných pamětníků z (ne)pomuckého kláštera, požár roku 1400 zničil Janovo rodiště, Žižkovo řádění roku 1420 rozmetalo to, co cisterciáci po téměř tři staletí v (ne)pomuckém klášteři budovali. Přesto, že se část písemnosti z kláštera podařilo zachránit, později se ve většině ztratily, a přes veškeré pokusy cisterciáků nadále na Nepomucku působit zdejší komunita počátkem 16. století zanikla.

Své jistě vykonaly i náboženské rozbroje, spory a války o Husovo dědictví, od 16. století také vlivy reformace. Do Nepomuku, jak se postupně jméno městečka ustálilo, proniklo nekatolictví, a pokud se v místním farním kostele sv. Jakuba uchovávalo něco, co by upozorňovalo na rodáka Jana, bylo vlnou odporu proti římské církvi odplaveno. Způsobil to sám místní pán, majitel zelenohorského panství, zbudovaného na torzu cisterciácké domény, Ondřej z panského rodu Šternberků, jimž hrad na Zelené hoře nad Nepomukem

připadl v 60. letech 15. věku. Tento šlechtic v neděli 9. října 1580 obrazoborecky „vyčistil“ nepomucký kostel od vnitřního vybavení, které považoval za projev modlářství. Zkázou starožitných památek dokončil požár Nepomuku dne 10. srpna 1593.

První doklady zájmu nepomuckého obyvatelstva o rodáka Jana přineslo až pobělohorské období obnovy katolického náboženství v českých zemích. Tou dobou byl v učených kruzích Jan, moderně zvaný Nepomucký, znám, ovšem tato znalost podléhala omylu českého kronikáře Václava Hájka z Libočan, který historickou osobnost Jana z Pomuku rozdvojl. Vedle generálního vikáře pražské arcidiecéze, skutečně umučeného a svrženého z Pražského mostu do Vltavy 20. března 1393, vytvořil (z části rysů téže historické osoby) legendárního zpovědníka manželky krále Václava IV., kterého pro nevyzrazení zpovědního tajemství potkal mokrý osud údajně o deset let dříve. Hrdinného královnina zpovědníka začala oprádat pověst svatosti a vzrůstala k němu úcta, nejprve v Praze u jeho hrobu (tj. vlastně u hrobu historického Johánka z Pomuku) a později na dalších místech.

Nepomuk se k nim přidal nejspíš z iniciativy třetího pobělohorského děkana Kašpara Petra Drauškovia (nastoupil na nepomucké děkanství asi roku 1632, zemřel 17. června 1658), kterému památnosti městyse Nepomuku a jeho okolí přirostly k srdci, ač sám byl rodem z dalekého Slezska. Děkan ctil mučedníka Jana Nepomuckého jako světce a ochránce rodné obce a shromažďoval doklady k jeho životu. Nepochybně ho v tom podporoval jeho přítel, jezuitský kněz a misionář jihozápadu Čech Albrecht Chanovský (1581-1643), který do Nepomuku přicházel pro Drauškoviovu náklonnost a také „pro svaté milé Boží, Vojtěcha a Jana Nepomuckého, kterých na témž místě obzvláštní památky se nacházejí“. Jak známo, okolí Nepomuku je bohaté na místa spojená s legendárním návratem biskupa Vojtěcha z Říma do Prahy. Zelená hora nad městečkem dle legendy vděčí sv. Vojtěchovi za své jméno, které dostala, když se jako první místo po biskupově požeňání a ukončení sucha hojným deštěm zazelenala. Uchovává se kámen s Vojtěchovými stopami, odkud na Zelené hoře české zemi požeňal.

V Drauškoviovi a Chanovském se setkali dva ctitelé sv. Jana Nepomuckého. Je možné, že z jejich rozhovorů pramenila myšlenka vytvořit k mučedníkově poctě knížku, již by světcovo rodiště vzdalo poctu svému krajanovi. Drauškovius k literární oslavě sv. Jana poskytl podklady a těch se v Praze ujal a zpracoval je jezuita Jiří Plachý-Ferus (1585-1659), autor mnoha spisů s náboženskou tematikou. Vznikla tak trojjazyčná knížka (v latině, češtině a němčině) *Fama posthuma*, *Posmrtná pověst Jana Nepomuckého* (vyšla v Praze v akademické knihtiskárně roku 1641), obsahující krátké Janovy životopisné črty s doprovodnými verši. Knížka je stylizovaná jako vyjádření touhy nepomuckých měšťanů

po patričné oslavě jejich spoluobčana, který by si zasloužil slavnostní prohlášení za světce. Nepomučtí vyzývají svou vrchnost, Františka Matyáše Karla ze Šternberka, aby se Janova odkazu ujal. Je to první jasný projev probouzející se svatojánské úcty ve světcově rodišti, což ve Famě zvyrazňují doprovodné rytiny, vyšlé z návrhů slavného malíře Karla Škréty (1610-1674). Na třech z nich vidíme sv. Jana orodovat v nebesích za Nepomuk, jednou mu přitom vzdávají poctu nepomučtí občané se znakem městyse, jindy se mu na kolenou koří zelenohorský pán František ze Šternberka.

Grafiky poskytují ještě jednu důležitou informaci. V Nepomuku panoval záměr postavit kostel, který by slavného rodáka připomínal. Šternberk na rytině Janovi nabízí půdorys svatyně, která se v pozadí staví. Jakkoli můžeme tento výjev chápat jako pouhou stylizaci, z pramenů vyplývá, že týž zelenohorský pán skutečně již před vznikem knížky, dne 30. června 1639, založil kostel „tu na tom místě, kde se blahoslavený Jan Nepomucký narodil“. Řada literárních dokladů však tvrdí, že základy pro tuto stavbu dal položit až v roce 1643. Po Šternberkově smrti (1648) se stavby ujala pozůstalá vdova Ludmila Benigna, rozená Kavková z Říčán, a v roce 1651 ji dokončila. Někdy kolem roku 1660 byl z povolení pražského arcibiskupa, kardinála Harracha, kostel posvěcen ke cti sv. Jana Křtitele, nejspíše proto, že prozatím nikdo neměl odvahu zasvětit sakrální stavbu přímo Janu Nepomuckému, jelikož nebyl dosud kanonizován. Pro potřebnou údržbu a provoz kostel v roce 1666 obdařil kapitálem 1000 zl. nový zelenohorský pán Václav Vojtěch hrabě ze Šternberka, potomek výše jmenovaných manželů.

Jeden z Drauškoviových nástupců na nepomuckém děkanství, Jiří Stanislav Ridl či Ridel (úřad vykonával 1688-1695) v knížce Hortus Viridi-Montanus, Zelenohorská zahrada, určené pro potřeby nepomuckého bratrstva sv. Barbory, v roce 1690 uvádí pozadí vzniku jánského kostela. V rodném domku nepomuckého Jana od jeho mučednické smrti nikdo z obyvatel nemohl dlouho vydržet. Přepadala je hrůza. Navíc se opakoval podivný úkaz s nástěnnou malbou Ukřižování, která domek uvnitř zdobila. Kdykoli ji domácí zabílili, opět se ukázala v jasných barvách. Obojí Nepomucké přesvědčilo, že toto místo není vhodné pro pozemské bydlení, nýbrž že si Bůh přeje, aby bylo věnováno duchovním účelům a památce mučedníka zde narozeného. Proto byl domek zbořen a na jeho místě Šternberky vystaven kostel.

Ridl výslovně praví, že takto se to vypráví mezi místními měšťany, hodnými důvěry, kteří to slyšeli od svých předků. Navíc přidává, že Bůh dům posvětil při Janově narození světelnými úkazy seslanými z nebe, jimiž předznamenal Janovu svatost.

Pokračování v příštím čísle

„Svatý Jan Čechům dán“ – koncert mezzosopranistky Edity Adlerové za doprovodu varhaníka Vladimíra Roubala, ředitele chrámové hudby Královské kanonie premonstrátů v Praze na Strahově“.

Poutě v roce 2017 v Nepomuk

- Sobota 20. 5.** 9.00 – 20.00, Večerní chvály s rozjímáním
- Neděle 21. 5.** 8.45 Dětská mše
10.30 Poutní mše svatá za účasti Mons. Vlastimila Kročila, biskupa česko-budějovického
15.00 Adorace se závěrečným požehnáním
- Neděle 25. 6.** 10.30 Zelená hora – mše svatá s posvěcením nového oltáře a sochy Panny Marie Zelenohorské – za účasti Mons. Františka Radkovského, emeritního biskupa plzeňského. Na mši svatou navazuje malý koncert duchovní hudby v podání: Edita Adlerová - mezzosoprán, Daniel Klánský - baryton, Lukáš Klánský - klavír
- Úterý 25. 7.** 17.00 Kostel sv. Jakuba – poutní mše svatá s následnou zahradní slavností

Časopis JOHÁNEK vydává Matice sv. Jana Nepomuckého, Přesaničké nám. 1, 335 01 Nepomuk. Časopis je neprodejný. Tisk: VARIUS Praha s.r.o.

